

**Prof. dr Duško Vejnovič, redovni profesor Univerziteta u
Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra,
Banja Luka, glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

Dejtonska Bosna i Hercegovina na putu između demokratije i autokratije

Tiranija većine nije poželjna

Siromaštvo i socijalna nepravda su veliki problem u Republici Srpskoj i BiH. Istorijsko iskustvo pokazuje da se epidemije gladi nisu nikada dogodile u demokratskim zemljama, čak ni u veoma siromašnim, gdje su redovno održavani izbori i gdje su postojali slobodni mediji. Dakle, logično se postavlja pitanje da li je Republika Srpska i BiH demokratska, ili tendira ka nekim drugim obrascima i stilovima ponašanja, npr. autokratskim. Odsutnost demokratije u pravilu podržava voluntarizam politički dominantne skupine, koji može značiti izbor krajnje neuspješnih političkih, nacionalnih, međunarodnih, ekonomskih i nekih drugih modela i odluka s dugogodišnjim teškim posljedicama. U pravilu demokratija je povezana na neki način s prosperitetom. Demokratsko društvo je samo ono koje ne prihvaća pravo bilo koje elite na vladanje, što nije slučaj u BiH, ukoliko ono nije prihvaćeno odlukom naroda, izbornom odlukom birača. Problem u BiH je i u tome što su gotovo sve političke stranke liderske, nisu demokratizovane unutar sebe, dominira samo lider-vođa, što je autokratski pristup i nerealno je očekivati demokratske obrasce i stilove ponašanja kroz institucije sistema. Dominira palanački duh, nažalost duh primitivizma, sa malo osjećaja za opšte dobro, za institucije, a sa naglašenim motom za lične interese, koristoljublje, što u krajnjem vodi u korupciju, organizovani kriminal, razaranje društva i države, te nemogućnost uklapanja u standarde i kriterije evropskih integracija. Potrebna je promjena svijesti na bolje, za sebe, druge i drugačije, potreban je moralni preporod društva dejtonske BiH. Ona je sada na raskršću između potrebne demokratije i vladavine zakona i dominantne autokratije i vladavine pojedinaca, lidera, vođa. Demokratija je vladavina većine, ali

uz obavezu da se poštuju ljudska prava i slobode manjine, nacionalnih manjina. Tiranija većine nije poželjna. Demokracija u pravilu ima obilježja: ekonomskog prosperiteta i jednakosti, diverzificiranu socijalnu strukturu s nezavisnom srednjom klasom i političku kulturu koja tolerira različitost i preferira akomodaciju. Politički narod je veoma bitan subjekt političkog procesa, ali njega treba organizovati, usmjeravati. Institucionalni pluralizam ne treba brkati s političkim pluralizmom. Vladajuća, službena partija još uvijek ima monopolsku poziciju i konstitutivno zajamčenu vodeću ulogu. Posttotalitarni režimi, a kojima pripadaju i Republika Srpska i BiH su posljedica djelovanja više faktora kao što su: promišljena omekšavanja režima kroz reforme koje provodi vladajuća elita, unutrašnje erozija sistema i stvaranje prostora koji izmiče totalitarnoj kontroli. Nepostojanje jasne ideologije i mobilizacije u Republici Srpskoj i BiH kompenzuje se manipulacijom i pragmatičnom inkorporacijom ideoloških elemenata, kao što su patriotizam, nacionalizam, razvoj, socijalna pravda, poredak i slično. Depolitizacija koja proizvodi apatiju je smišljena politika u BiH. Personalna vladavina je posebna podvrsta autoritarnih režima, gdje nosilac vrhovne vlasti upravlja bez bilo kakvih legalnih limita, krajnje arbitrarno, često tiranski, služeći se mesijanskom pozicijom lidera, pokroviteljstvom i korupcijom. Privilegije koristi u svrhu bogaćenja porodice, prijatelja, dvorske svite i pretorijanske garde. Neograničena vlast bilo koga proizvodi nepredvidive njegove odluke. U BiH je, nažalost, bez obzira na zvanični pluralizam i demokraciju, još uvijek prisutan istorijski neprevaziđeni autoritarni pristup organizaciji i upravljanju državom. Demokracija i pravna država limitirane su neodgovornošću određenih nosilaca političke vlasti. Depolitizacija prema određenim subjektima sistema u BiH koja proizvodi apatiju je smišljena politika. Čitava struktura vlasti u BiH u većoj mjeri je zasnovana na pukoj lojalnosti liderskim političkim strankama, koje unutar sebe nisu demokratizovane već su liderske i autoritarne. Favorizuje se monopol samo pojedinih političkih partija i ne uvažava se mišljenje drugih subjekata civilnog društva, kao što su npr. akademska zajednica, nevladine organizacije, istaknuti kulturni, obrazovni, naučni i javni radnici. Stalno ističu da je njihova partija – stranka jedini izvor istine na svim područjima. BiH i Republika Srpska kroz političku organizaciju društva i države treba više pažnje da posvete političkoj kulturi, ekonomskom razvoju i investicijama, dijalogu, toleranciji, etničkom pomirenju, moralnoj obnovi, prepородu i jačanju odgovornosti u stvaranju

moderne demokratske i pravne države utemeljene na dejtonskom mirovnom sporazumu. U našoj situaciji, gdje nema debate i gdje je javni govor ispod dozvoljenog minimuma, političke stranke treba da budu oaze koje, prije svega, razmjenjuju mišljenje i unapređuju ga, te se kroz institucije sistema uključuju u evropske integracije. Nove medijske forme kao što su portali, elektronske novine, blogovi, forumi, Fejsbuk, Tviter, i drugi oblici društvenih mreža, imaju daleko veći stepen interakcije nego što je to slučaj sa tradicionalnim medijima, kao što su novine, radio, televizija. Zbog važne uloge u informisanju i kreiranju javnog mnijenja, mediji su ti koji imaju jednaku moć da učestvuju u kreiranju ili kreiraju atmosferu netrpeljivosti i nasilja između pojedinih grupa, ali i da promovišu toleranciju kao osnov svakog uređenog društva. Odgovornost medija kada je u pitanju govor mržnje, posebno medija novog formata, opasnostima koje proističu iz njihove otvorenosti i interakcije je velika, pogotovo u trenutku kada je visoki predstavnik Incko posegnuo sa bonskim ovlašćenjima i nametnuo odredbe Krivičnog zakona BiH. Poslije ovog postupka govor mržnje i širenje netrpeljivosti u BiH najizraženije je u komentarima na portalima, i na forumima. Mogućnost ostavljanja komentara na portalima umjesto njegovanja interakcije koju sa sobom nosi internet i koja treba da ponudi direktnu komunikaciju između medija i čitalaca, pretvorila se u poligon za vrijeđanje i širenje govora mržnje. Moguće rješenje bilo bi radikalnije sankcionisanje govora mržnje koji poziva na nasilje, a koje je moguće ostvariti kroz adekvatna zakonska rješenja i samoregulaciju, odnosno značajnije poštovanje etike novinarstva od pojedinaca koji učestvuju u interakciji putem interneta.

